

Sprawozdanie

komisyi gminnej o wniosku posła ks. Stojałowskiego w przedmiocie zmiany ordynacyi wyborczej dla gmin z dnia 12. sierpnia 1866 Nr. 19 Dz. u. kr.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z dnia 14. października 1904 poseł ks. Stojałowski uczynił wniosek następującej treści:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

»Ordynacya wyborcza dla gmin z dnia 12. sierpnia 1866 Dz. u. kr. Nr 19 zmienia się w tym duchu, że:

a) zniesione będą Koła wyborcze, a przypadająca wedle §. 14 ustawy gminnej ilość radnych wybieraną będzie przez wszystkich, którzy dotychczas uprawnieni są wedle obowiązującej ustawy gminnej do głosowania.

b) Rekursa przeciw wyborom załatwia Rada powiatowa w przeciągu trzech miesięcy“.

Uchwałą sejmową z dnia 17. października b. r. wniosek ten przekazany został komisji gminnej, która po zbadaniu sprawy przedkłada niniejszem swoje sprawozdanie.

Przedewszystkiem zauważa się, że zdaniem komisji wniosek w tej formie, w jakiej wnioskodawca go przedstawia, przyjętym być nie może.

Albowiem ordynacya wyborcza gminna obecnie obowiązująca jest ustawą, która tylko w drodze nowej ustawy może być zmienioną; chcąc przeto zmienić ordynaryę wyborczą gminną, musiałby Wysoki Sejm uchwalić projekt do ustawy taką zmianę postanawiającej i regulującej; głosowna uchwała zaś „Ordynacya wyborcza dla gmin zmienia się“ pozostałaby bezskuteczną i niemożliwą do przeprowadzenia. Sejm mógłby tylko — gdyby to uważał za stosowne, uznać potrzebę reformy lub zmiany ordynacyi wyborczej gminnej i polecić czy to komisji czy też Wydziałowi krajowemu wypracowanie projektu do ustawy zmieniającej ordynacyę wyborczą gminną wskazując przy tem zasady, na których nowa ordynacya wyborcza zbudowaną być ma.

To też komisya gminna, nie mogąc się zgodzić na dosłowne przyjęcie wniosku posła ks. Stojałowskiego, zastanowiła się nad pytaniami:

po pierwsze: czy reforma ordynacyi wyborczej gminnej jest potrzebną?

a powtóre, w jakim kierunku i na jakich zasadach ta reforma jest pożądaną?

Sprawa pierwszym pytaniem objęta ma już swoją historję w naszym Sejmie.

Zabiegi o reformę ustawodawstwa gminnego wogóle są prawie tak dawne, jak sama ustawa gminna i ordynacya wyborcza z r. 1866; a gdy w latach osmdziesiątych zeszłego wieku zabiegi te nabrały żywsze tempo i stały się aktualniejszymi, Wydział krajowy zebrał i przedstawił Sejmowi bardzo obszerny i bardzo cenny materiał objaśniający dokładnie stosunki gminne we wszystkich kierunkach, a na podstawie tych materiałów zwołano wielką ankietę.

Ta ankietą a następnie sam Wysoki Sejm uznali konieczną potrzebę gruntownej reformy samej gminy i całego ustawodawstwa gminnego, więc nie tylko ustawy gminnej ale także ordynacyi wyborczej gminnej.

Wstępując na drogę tych reform Wysoki Sejm uchwalił nową ustawę gminną dla (30) mniejszych miast, — a następnie nową ustawę gminną dla pewnej liczby mniejszych miast i miasteczek, a zostawiając wprawdzie na razie ordynacyę wyborczą gminną niezmienną, uznał wszakże potrzebę reformy także na tem polu i polecił Wydziałowi krajowemu wypracowanie i przedłożenie projektu nowej ordynacyi wyborczej gminnej.

Od tego czasu w stosunkach gminnych co do systemu wyborczego i formy wyborów żadne zmiany nie zaszły. Nie ma więc powodu, dla któregoby Wysoki Sejm zapatrywania swoje na sprawę ordynacyi wyborczej gminnej miał zmienić.

Komisya gminna też nie uważa za potrzebne na tem miejscu podjąć na nowo dyskusję nad kwestyą reformy ordynacyi wyborczej gminnej, zwłaszcza że co do wadliwości i szkodliwości formalnych części tej ordynacyi, w całym kraju nie ma chyba dwóch zdań. Wszak pod panowaniem tej ordynacyi powstał zupełny zamęt w reprezentacyach gminnych, mogą rady gminne przedłużać swój żywot w nieskończoność, choć ich peryod wyborczy już dawno upłynął, mogą pieniać protesty i rekursa wyborcze tamować wszelką prawidłową administracyą gminną itp.

Te względy czerpane z wyniku prac niedawnej przeszłości skłaniają komisję gminną do tego, aby doradzić Wysokiemu Sejmowi ponowienia przy sposobności załatwienia wniosku posła ks. Stojałowskiego — dawnych swych uchwał względem reformy ordynacyi wyborczej gminnej.

Nierównie trudniejszą jest odpowiedź na drugie pytanie tu wyżej poruszone.

Rzecz naturalna, że komisya w pierwszym rzędzie zajmować się musiała przekazany sobie wnioskiem posła ks. Stojałowskiego.

Niestety ani ten wniosek ani jego uzasadnienie na posiedzeniu z dnia 27. października 1904 wygłoszone — odpowiedzi na to pytanie nie ułatwiają.

Właściwy system wyborczy, zasady normujące czynne i bierne prawo wyborcze wnioskodawca zostawia nienaruszone. Zostawia on i nadal census wyborczy tj. opłacanie podatku (choćby najmniejszego) i uprzywilejowane prawo wyborcze z tytułu osobistej kwalifikacyi (t. z. intelegencyi).

Pod względem formalnym zaś domaga się wnioskodawca jednej tylko zmiany, mianowicie, aby „rekursa“ przeciw wyborom załatwiał Wydział powiatowy w przeciągu trzech miesięcy.

Jakkolwiek komisya gminna z zadowoleniem wita każdy projekt rozszerzenia zakresu działania władz autonomicznych, a oddanie wszystkich spraw wyborczych w ręce tych władz bardziej odpowiada zasadom autonomii kraju aniżeli stan obecny — to z przemówienia p. ks. Stojałowskiego przy uzasadnieniu wniosku wygłoszonego wynika, że nie tyle o zasadę autonomii wnioskodawcy chodzi, ile o przyspieszenie sprawy.

Niestety tem jednym postanowieniem cel osiągnięty nie będzie, Wyznaczenie terminu do załatwienia rekursu pozostanie na papierze, bo nie zawsze i wszędzie termin taki może być przestrzegany — a tok instancyi zostanie ten sam i trwać

będzie tak długo jak teraz, bo pozostanie rekurs do Wydziału krajowego, i zażalenie do trybunału administracyjnego. Więc ustęp 6 wniosku nie będzie tą pinacą, za jaką ją wnioskodawca uważa.

Pozostaje więc we wniosku posła ks. Stojalowskiego tylko to jedno, że koła wyborcze mają być uchylone, względnie że wszyscy obywatele mający już teraz czynne prawo wyborcze, stanowić mają jedno koło wyborcze, że każdy wyborca głosować ma na wszystkich radnych, stanowiących całą reprezentację gminy.

Stoimy więc przed pytaniem, czy stanowczo odstąpić należy już teraz od panującej u nas dotąd zasady reprezentacji interesów, i czy w naszych stosunkach odpowiedniejszym byłby wybór wszystkich członków reprezentacji gminnej przez stycznych czynne prawo wyborcze mających razem na jednej liście, czy też lepszym byłby rozdział liczby reprezentantów wybrać się mających na kilka kół tak, aby każdy wyborca tylko na pewną ustawą oznaczoną część reprezentantów głosować miał, a w takim razie, jaki ma być podział wyborców na koła?

Komisya gminna jest zdania, że te pytania, które w teorii i praktyce tylekrotnie i tak szeroko i głęboko były nie tylko u nas rozbiegane i dyskutowane — w króciuchnym przeciągu czasu, który nam dla naszych obrad jest danym, rozwiązane być nie mogą.

Każdy kraj, każdy naród ma swoje odrębne właściwości, które potężnie wpływają na ich organizację społeczną i administrację i właśnie dlatego przy żadnej reformie pominięte być nie mogą.

Nim do jakiej reformy się przystępuje, trzeba więc dokładnie zbadać, jaki wpływ ona by wywierać musiała na cały ustrój gminy, tej głównej podwaliny wszelkiej organizacji społecznej.

Badania przez Wydział krajowy już dawniej prowadzone, szły w innych kierunkach, a odnosiły się przeważnie tylko do miast większych, w których inne zupełnie panują stosunki aniżeli po wsiach.

Wysoki Sejm więc nie jest na razie w możności rozwiązać nasuwających się tu pytań zasadniczych, i dlatego nie może już teraz wskazać z całą stanowczością zasad, na których ordynacya wyborcza gminna, a raczej ordynacye wyborcze gminne mają być zbudowane, bo zdaje się być rzeczą niezdrową, uchwalić jedną szablonową ustawę wyborczą dla wszystkich gmin kraju, bez względu na to, czy to miasto z ludnością kilkunastu lub nawet kilkudziesięciu tysięcy i wielkimi zasobami intelegencyi i środków materyalnych, — czy też mała wioska.

Zważywszy to wszystko, komisya gminna wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby uwzględniając doświadczenia zrobione przy zastosowaniu obowiązującej dotąd ordynacyi wyborczej gminnej i skutki działalności tej ordynacyi, wzięt pod rozwagę zmianę ordynacyi wyborczej dla gmin a to osobno dla miast większych a osobno dla wsi i miasteczek, i na najbliższej sesyi sejmowej Sejmowi zdał sprawę.

Zastępca Przewodniczącego:
Stadnicki.

Sprawozdawca:
Fruchtmann.

